

Особливості вивчення теоретико-літературних понять у 5—7 класах (за творчістю Тараса Шевченка, 5 клас; Миколи Вороного, 6 клас)

Василь Шуляр,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений учитель України
м. Миколаїв

Автор статті запропонував перелік понять з теорії літератури до розділу «Лірика» для учнів 5—7 класів; розробив технологічні моделі з теорії літератури тих понять, які вивчаються за творчістю Тараса Шевченка (5 кл.) і Миколи Вороного (6 кл.); подав варіанти методичних моделей для вивчення літературознавчих понять з учнями 5—7 класів.

Ключові слова: лірика; настрій ліричного героя; аналіз ліричного (поетичного) твору; автор і ліричний твір; прозові та віршовані художні твори; темпоритм художнього твору; ритм, рима, строфа; види рим; способи римування; ритмотворчі функції рими.

Державні стандарти та державні програми з української літератури передбачають реалізацію літературознавчої змістової лінії. Вона включає знайомство учнів-читачів із поняттями теорії літератури. Сьогодні по-різному ставляться вчені й практики до питання вивчення теоретико-літературних понять на уроці літератури: від заперечення до надмірного захоплення. Нормативні документи і потреби життя орієнтують на формування компетентного учня-читача. Таким ми його зможемо мати, якщо озброїмо знаннями, навичками й компетенціями з теорії літератури. Програми з української літератури виокремлюють набір понять, які школярі можуть засвоїти під час вивчення літературної теми. Аналіз чинних навчальних програм «Українська література», «Зарубіжна література» і попередніх років засвідчив, що цей перелік подано для одного і того ж класу по-різному, з різним набором, у більшості своїй вони між собою не узгоджені. Зважаючи на це, необхідно розпочати предметну розмову із зацікавленими читачами про вивчення теорії літератури взагалі та побудову такого списку понять, який стане основою для розроблення нового типу навчальної програми та організації читацької діяльності школярів як компетентних читачів. Завданнями статті є: запропонувати (як варіант) перелік понять з теорії літератури до розділу «Лірика» для учнів 5—7 класів; розробити технологічні моделі з теорії літератури тих понять, які вивчаються за творчістю Тараса Шевченка (5 кл.) і Миколи Вороного (6 кл.); подати варіанти методичних моделей для вивчення літературознавчих понять з учнями 5—7 класів.

Проблема вивчення теорії літератури в школі входить у коло наукових інтересів як науковців, так і практиків: О. Бандура, Г. Бандура [1; 2], Р. Гром'як [3], Т. Крайнікова [4], Н. Невінчана [5], В. Неділько [6], О. Телехова [8], Н. Юніцька [11]. Автори пропонують розглядати теоретико-літературні поняття як під час уроку чи вивчення літературної теми, так і виокремлювати заняття, на яких відпрацьовувалися б поняття, виконувалися вправи і завдання, що в кінцевому підсумку забезпечить формування компетентного читача. Напрацьований досвід попередниками і сучасними вченими допоміг авторів побудувати власний погляд на означену проблему. Зважаючи на обсяг статті та її завдання, окреслимо лише такі підходи:

— вивчення теорії літератури побудовувати на основі курикулярного (рамкового) підходу;

— список (матрицю) базових і фонових понять із теорії літератури укласти відповідно до літературного розвитку учнів-читачів;

— узгодити набір понять з іншими предметами галузей «Мови і літератури», «Мистецтво», «Супільствознавство»;

— вивчення теорії літератури здійснювати за ноосферно-екологічною стратегією, яка враховує формування цілісного мислення школяра [Шуляр, 10];

— розробити методику вивчення теоретико-літературних понять, яка враховує фундаментальні дослідження освіти: філософсько-педагогічну ноологію та компетентнісно-діяльнісну технологію навчання [Онищенко, 7; Шуляр, 10].

Подаємо деякі матеріали про вивчення теоретико-літературних понять, які пов'язані з розділом літературознавства «Лірика». Представляємо неповний набір понять для учнів 5—7 класів, зважаючи на обсяг статті. Наступні публікації розкриватимуть інші поняття, наприклад, ліро-епічні твори, ліричний персонаж, ліричний герой та ін.

Тексти з художніх творів для опрацювання та наступної бесіди з метою підготовки до сприйняття творів Т. Шевченка (5 клас) чи Миколи Вороного (6 клас) учнями-читачами.

1.

«А над нами всіма – небо. Небо наше, домашнє, як чорнобривці. Я люблю небо. ... Люблю його уві сні, коли сниться мені наше небо в криницях; сниться в пригорщі води – з хмарами, коли я умиваюся вранці, що наче вмиваюся хмарами; і ще люблю небо найбільше тоді, коли в ньому летить лелека до нашої хати і дід іде до хати з гирлигою за плечима.

Я люблю небо над нашою хатою і над нашою мамою люблю ...».

(Микола Вінграновський, оповідання «Літня ніч»)

2.

Усі дороги зводяться до Риму.
Можливо, й так, бо різні є шляхи.
Та з них один веде на Батьківщину,
По ньому пам'ять стелить рушники.
Я. Бабич

Епіграфом уроку можуть слугувати слова:

Людина повинна завжди пам'ятати,
звідки вона пішла в життя.
Людина не має права бути безбатченком.
Олександр Довженко

Бесіда з учнями-читачами:

— Як ви розумієте поняття «батьківщина» і «Батьківщина». Що для вас є батьківщина і Батьківщина?

— Перечитайте уривок оповідання «Літня ніч» Миколи Вінграновського. Що для ліричного героя є батьківщина? Виокреміть для цього ключові слова з пейзажного опису.

— З чим асоціюється у вас поняття «небо»?

— А яким уявлявся світ малому Тарасові з повісті Степана Васильченка «В бур'янах». Що для Шевченка була батьківщина й Україна?

Методична ремарка 1

Учитель прочитає напам'ять поезії Кобзаря, наприклад, «І досі сниться. Під горою ...», уривок з поеми «Сон» – «Світає, край неба палає ...». У першому – мрія Шевченка та асоціації батьківщини й України – сім'я, діти, внуки, яких, на жаль, поет не мав. Залишив по собі лиш проект своєї майбутньої хатини в Україні (продемонструємо її п'ятикласникам), як символ сім'ї, родини. Україна для нього – «світанки», «небо», «соловейко», «степи», «гаї», «лани», «яри», «верби», «сади», «тополі» ... У такому ж форматі вчитель може вибудувати роботу з шестикласниками, вивчаючи творчість Миколи Вороного.

— **Яка тема прослуханих творів?** (Розповідь про природу і внутрішній світ людини; про гармонію людини і природи).

— **Яким настроєм пройняті ці поетичні тексти?** (Спокій, замріяність, надія).

— **Мова художніх творів буває двох видів:** прозова і віршована. До якого виду належать прочитані сьогодні твори Миколи Вінграновського й Тараса Шевченка? Обґрунтуйте свою відповідь. (Перший – прозова мова, бо має вільний, неорганізований ритм, нагадує розмовну мову; твори Кобзаря – віршованою мовою, де мова упорядкована, ритмічна, наявні рими; рядки короткі, об'єднані в групи – строфи).

Робота з логіко-семіотичною моделлю «Настрій» (рис. 1–2)

– Бесіда з елементами моделювання:

Перечитайте визначення поняття «настрій» за тлумачним і психологічним словниками. Яке із значень відповідає ліричним творам?

Розгляньте модель, яка представляє спосіб розуміння завдань автора, читача та й напевно визначає роль ліричного героя в поетичному творі.

Від чого залежав настрій ліричного героя? (від зміни картин різного емоційного забарвлення).

Як ми можемо це зазначити в моделі? (повітряна кулька «настрою»).

Кому ж ми першому «вручимо» ці кульки «настрою»? (ліричному героєві).

Скажіть, чи настрій автора як оповідача відчутний у творі? Про що це говорить? (так, використання займенників «мені», «я», «моє» ...; ... тому кульки «настрою» вручаємо й авторові).

Чи впливає «настрій» твору в цілому на читача?

Висновок: представлені автором картини життя (дитячі роки тринадцятирічного хлопчика-пастуха (у 5 класі за життєписом Тараса Шевченка.) або за біографічними даними іншого письменника (наприклад, Миколи Вороного, 6 клас). Відібрані факти або фрагменти із творів мають бути різнопланові й нести різне емоційне забарвлення і слугувати засобами розкриття внутрішнього стану персонажа. Вони впливають не лише на ліричного героя, а й на читача, автор же цим

висловлює своє ставлення до того, кого чи що описує, змальовує, поетично відтворює.

Настрій – 1) внутрішній, душевний стан; 2) напрям думок, інтересів, почуттів; настроєність; 3) охота, бажання робити що-небудь, займатися чимсь (Новий тлумачний словник української мови, К., 1998, т. 2, с. 803).

Настрій – відносно стійкий і тривалий психічний стан, який протягом певного часу емоційно (позитивно чи негативно) забарвлює психічне життя людини (Психологічна енциклопедія, К., 2006, с. 220).

Методична ремарка

Учитель представляє учням заготовку логіко-семіотичної моделі (ЛСМ) «Настрій» і додаток № 5. Під час аналізу та інтерпретації художнього твору у схему вносяться допоміжні символи-знаки, які допомагають учням зрозуміти роль зміни емоційно забарвлених картин у відтворенні настроїв і переживань не тільки літературного персонажа. Допоміжні символи – повітряні кульки «настрою».

Для організації продуктивної читацької діяльності школярів і формування здатності до кваліфікованого аналізування та інтерпретування ліричних текстів пропонуємо для суб'єктів літературної освіти використовувати під час співпраці далі подану орієнтовну основу читацьких дій (ООЧД):

Аналіз ліричного (поетичного) твору

Прослухавши і/або прочитавши поезію, виконайте такі читацькі дії:

1. Визначити настрої (або почуття), передані у творі (**переважає** замилювання, впевненість, вдячність за ...; **лунає** зізнання в ...; **щирість** до ..., щирість у стосунках із...; **висловлено** радість, біль, обурення; ... **відраза, ненависть, лють** до ...; **туга** за ...).

Повторне перечитування або прослуховування з наступним виконанням дій:

2. З'ясувати, про що ця поезія: тема твору (**про** людське почуття; **пору року**; **пейзажний малюнок** ...; **роздуми** поета (ліричного героя) **про** ..., людське життя, стосунки з ...; **спогад** про подію, людину; **про** почуття до ...; **про** стосунки між ...).

3. Вказати образи, які найбільше виражають домінуювальні (переважаючі) настрої (**переді мною, у моїй уяві, постає образ** ..., **картина** ...; **читаючи/слухаючи** такі рядки, «бачу», «чую» ...; **зображене в художньому творі дає уявлення про** ...).

4. Розкрити образотворчі засоби, що підсилюють ці настрої (**поет щедро розсипав порівняння, епітети; гіперболи, уособлення** допомогли уявити, побачити ...; **використав риторичні фігури** (питання, звертання, оклики), **щоб привернути увагу читача до** ...; **увиразнити** описану картину ...; **допомогти висловити сильні** почуття ...; **через діалог ліричний герой передав** ...; **пестливі слова** сприяли, викликали ...; **художні деталі** (зорові, слухові, нюхові) **допомагають** почути, (відчути, побачити, пережити ...).

5. Пояснити, як ритм поезії увиразнює її зміст (**допомагає** «чути» своєрідне звучання; **ритмомелодика вірша підсилює** ...).

6. Сформулювати основні думки і почуття (ідею), що їх навіює вірш (**автор, ліричний герой** переконує, спростовує думку про те ...; **викликав занепокоєння** ...; **допоміг зрозуміти** ...; **дав відповідь на** ...; **думка автора** (ліричного героя) **була для мене** переконливою (не переконливою, не обґрунтованою, викликає сумнів) тому ...).

7. Пояснити, до якого поетичного жанру він належить (картини природи – **пейзажний**; людські почуття

– **особистісна (інтимна) лірика**; соціально-побутове та громадське життя – **громадянська лірика**).

8. Висловити особисті враження від прочитаного твору (**ця поезія (вірш, ліричний твір) мене приваблює, сподобався, не сподобався; схвилював описом ...; викликав неоднозначне ставлення до ...; захопив своєю ...; ліричний герой (персонаж) вражає своєю ширістю до ...; у стосунках з ...; незвичайність описаної картини (почуття) змусили мене задуматися над ...**).

Перечитуючи ще раз поезію, подумати, які засоби виразності використаєте, щоб передати настрої, почуття ліричного героя (автора), своє ставлення до описаного через інтонацію, паузи, логічний наголос, жести, міміку тощо.

Орієнтовна основа дій читача (ООДЧ)	ПОЕЗІЯ: настрої (почуття) →	
	образи (картини) →	тема (про що розповідається) →
	засоби →	ритм →
	думки →	жанр →
		ідея (основні враження)

«Стягнений» варіант алгоритму – орієнтовна основа дій читача (ООДЧ), який «народжується» під час аналізу-коментаря ліричного твору. Із кожного пункту ООДЧ «Аналіз ліричного (поетичного) твору» вибираємо ключові слова, які й стануть основою алгоритму. Цим самим для учнів-читачів ми демонструємо ті розумово-почуттєві операції, які він проробляє під час аналізу ліричного твору. Така схема-алгоритм ООДЧ дозволяє матеріалізувати й наочно демонструвати почуттєво-розумові дії читача. Це відповідає цілісному розвитку мислення дітей. На такий технологічний тренінг учитель має виділити час, щоб опісля й учень-читач і вчитель-організатор процесу учіння могли одержати гарантований результат: естетичну насолоду й інтелектуальне задоволення.

Заповнюємо понятійно-термінологічне поле учня-читача паралельно зі словниковою роботою як за художнім твором, так і для побудови монологічного висловлювання, розгорнутої відповіді, під час обговорення поетичних текстів тощо. З цією метою практикуємо використання тематичних словничків (госарії), які відповідають теоретико-літературній темі, наприклад, «Настрій», «Поезія» та інші з досвіду колег-практиків.

ТЕМАТИЧНИЙ СЛОВНИЧОК « ПОЕЗІЯ »

- 1. Почуття, емоції, переживання, поривання душі, настрої, душевний стан.**
- 2. Натхнення, наснага, окрилення, піднесення.**
- 3. Зображати, передавати, створювати, змальовувати, навіювати.**
- 4. Гармонія, злагодженість, співзвуччя, милозвучність.**
- 5. Гармонійний, злагоджений, суголосний, співзвучний.**
- 6. Виразний, вимовний, промовистий, проникливий.**
- 7. Спокій, тиша, умиротворіння, рівновага.**
- 8. Спокійний, лагідний, безтрепетний, тихий, ідилічний, ангельський.**
- 9. Світлий, радісний, яскравий, ясний, відрадний, просвітлений, осяйний, променистий, прозорий.**
- 10. Сум, смуток, журба, печаль, туга, зажура, скорбота.**

Для розуміння понять «автор і ліричний герой», «настрій ліричного героя», «прозові та віршовані художні твори», «темпоритм художнього твору» пропонуємо в роботі з поезіями використовувати логіко-семіотичні моделі (ЛСМ). Вони допоможуть визначити роль кожного суб'єкта літературної освіти, який вступає в «діалог» із автором, ліричним твором, ліричним

персонажем, ліричним героєм, учнями-читачами між собою тощо.

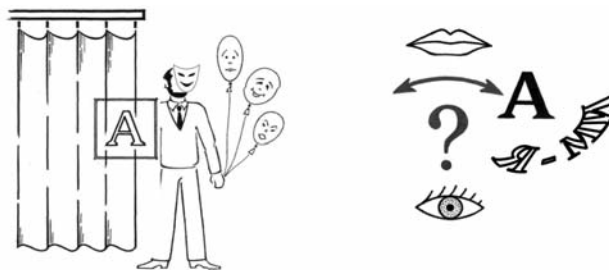

Рис. 1. Автор і ліричний твір

Автор «явний» і «прихований», дискусія між «видимим» і «невидимим» автором, оповідач-автор розповідає про себе та членів своєї «родини» від Я-МИ. Наприклад, Т. Шевченко, «Якби ви знали, паничі».

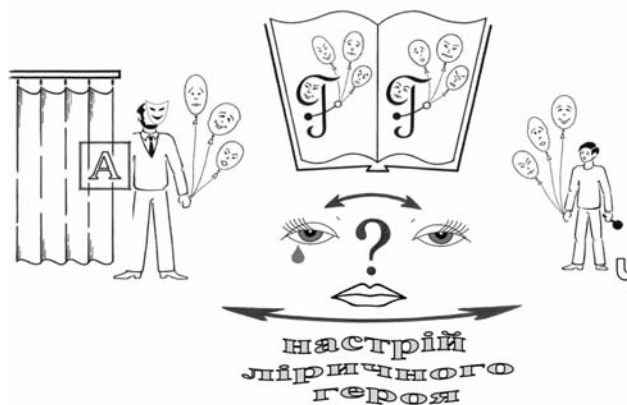

Рис. 2. Настрій ліричного героя

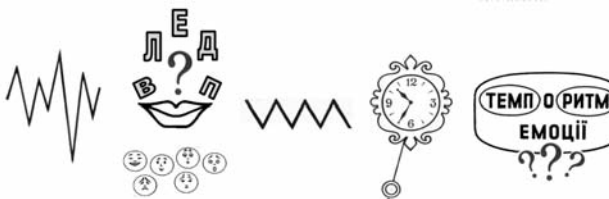

Рис. 3. Прозові та віршовані художні твори

Темпоритм художнього твору

- імпульсивні рухи – почуття радості, захоплення, здивування ...; **вільний, неорганізований ритм**
- загальмовані рухи – сум, пригнічення; або позитивний почуттєвий стан: радість, захоплення; **«стабільний», розмірений, злагоджений ритм**
- ритм розмірений, рівномірне чергування; **упорядкований ритм, ритмічна мова, наявні рими та паузи**

– поєднання темпу, ритму й емоційного забарвлення – темпоритм у прозовому і віршованому художньому творі

– темпоритм у художніх творах:
Л – ліричних, Е – епічних, Д – драматичних

– мова художніх творів двох видів:
В – віршована, П – прозова

Наступні таблиці-додатки «Лірика. 5–7 класи» (додаток 1–3) представляють собою набір понять, якими варто озброювати учнів-читачів. Такі навчальні засоби в практиці літературної освіти учнів-читачів

допоможуть сформувати компетентнісне розуміння особливостей ліричних творів. Вони нами укладалися на основі аналізу численних праць літературознавців і довідкової літератури. Як приклад, подаємо таблицю «Рима» (додаток 4—5), яка засвідчує неоднозначний погляд на дефініційне трактування названого поняття.

Розроблені таблиці «Лірика. 5—7 класи» (додаток 1—3) є багатфункціональний засіб. Вони можуть використовуватися як статично (для повторення, на етапі узагальнення та систематизації літературознавчих знань та ін.), так і динамічно. Наприклад, I частина, 5 клас. Таблиця складається з трьох колонок. Перша – «Поняття» подається заповненою, наступні – «Зміст (визначення)», «Ознаки (характеристики)» учні-читачі допишуть під час пояснення вчителя, опрацювання узагальнювальних таблиць («Рима»), знайомства з матеріалом у підручнику або опрацююючи довідково-енциклопедичну літературу. Можна подати заповнені перші дві колонки, а учні, за завданням учителя та за теоретичними матеріалами, визначають ознаки того чи іншого поняття. Таблиці можуть успішно використовуватися і на етапі контрольньо-рефлексивних дій учнів-читачів, коли вчитель планує перевірити, на якому рівні опановано теоретико-літературні поняття. Якщо репродуктивний рівень, то за визначенням поняття встановити його назву чи ознаки. Продуктивний рівень передбачає за поданою в таблиці назвою «Поняття», самостійно виявити ті чи інші характеристики й само-

стійно їх записати тощо. Усе залежить від мети літературної освіти, рівня літературної компетентності, ідеї уроку та ін.

Література

1. Бандура О. М. Вивчення елементів теорії літератури в 4—7 класах / О. М. Бандура. – К. : Рад. шк., 1981. – 129 с.
2. Бандура О. Теорія літератури в тезах, дефініціях, таблицях : навчальний довідник / О. Бандура, Г. Бандура. – К. : шк. світ, 2008. – 128 с.
3. Гром'як Р. Т. Українська література. Вивчення елементів теорії літератури. Додаток до підручника 7 класу / Р. Т. Гром'як. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1998. – 64 с.
4. Крайнікова Т. Опорні схеми та таблиці з української літератури / Т. Крайнікова. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2003. – 112 с.
5. Невінчана Н. Теорія літератури в школі: У 2 ч. Частина I / Н. Невінчана. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
6. Неділько В. Я. Елементи теорії літератури. Конспект лекцій / В. Я. Неділько. – К., 1994. – 68 с.
7. Онищенко В. Фундаментальні педагогічні теорії: монографія / В. Онищенко. – Львів : Норма, 2014. – 356 с.
8. Телехова О. Вивчення теорії літератури в школі / О. Телехова. – Х. : Гриф, 1999. – 176 с.
9. Шацький І. Проблеми розуміння категорії «ліричний герой» в літературознавстві // Диалог культур: літературо-ведческий аспект / 36. праць, 2004. – С. 201-204.
10. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : теорія, методика, технологія : монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : Іліон, 2012. – 876 с.
11. Юніцька Н. М. Теорія літератури в школі / Н. М. Юніцька. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 127 с.

Далі буде

ЛІРИКА (5—7 класи) I частина 5 клас

Додаток 1

Поняття	Зміст (визначення)	Ознаки (характеристики)
1. Прозова мова	Мова не упорядкована, ритм неорганізований	Рядки короткі і великі, об'єднані в групи (текст), рима відсутня
2. Віршована мова	Мова упорядкована, ритмічна	Рядки короткі, об'єднані в групи (строфи), наявна рима
3. Ритм	Рівномірне чергування наголошених і ненаголошених складів	Звучання тексту розмірене і злагожене; ритмізації сприяють і паузи як короткі перерви (зупинки) під час читання
4. Рима	Співзвучні частини слів (закінчення), починаючи від останнього наголосу	Співзвучні частини слів по-різному зв'язують слова віршованих рядків у строфи (по 2 чи більше)
5. Строфа	Поєднання кількох віршованих рядків, виділених у групу (2-3-4 і більше рядків)	Об'єднання за однією думкою, інтонацією та способами римування (системою рим)
Віршований —	те, що має ритм (мова, текст, твір, уривок, цитата, рядок, приклад)	
Віршовий —	те, що є засобом творення ритму або має певне відношення до вірша (розмір, ритм, рима, строфа, форма, система, схема)	

II частина 6 клас

Додаток 2

Поняття	Зміст (визначення)	Ознаки (характеристики)
5. Види рим чоловіча	Наголос на <u>останньому</u> складі в рядку	Рима <u>тверда</u> , закінчується сильним (наголошеним) складом, рядок ніби відрубється дубів – плодів
- жіноча	Наголос на <u>передостанньому</u> складі в рядку	Рима <u>напів'яка</u> , бо після сильного складу йде слабший (ненаголошений); голос стає ніби м'якшим кручі – ревучі
- дактилічна	Наголос на <u>третьому</u> складі від кінця в рядку	Рима <u>м'яка</u> , рядок закінчується двома слабшими складами пробиратися – побиватися

III частина 7 клас

Додаток 3

6. Способи римування	Ой щобече соловейко у мене на груші, а Кожен так собі співає, як йому душі. а Ластівочки-щобетушки не хочуть сідати, б Не кортить мні заспати, лишень погуляти. б
парне: AA BB BB	
перехресне: AB AB	Бринить моя пчілка маленька а нагадує весну чудову б несе мої думи далеко а у поле зелене, в діброву. б О. Маковей
кільцеве: A BB A	Біжать струмки, розбуджені весною, а Уже й верба спросоння зацвіла, – б Земля чекає засіву й тепла, б Намерзнувшись під ковдрою сніжною б І. Гнатюк
7. Ритмотворчі функції рими	- підсилення змісту, ідейного та емоційного звучання вірша; - звуковий повтор наголошених частин слів посилює мелодійність, музичальність віршованої мови; - надання ритмічності віршованому текстові; - забезпечення об'єднання рим віршованих рядків у строфи.

РИМА (посібники, підручники, довідкова література)			
№ з/п	Автор	Визначення поняття	Джерело
1	Роман Гром'як, Юрій Ковалів	Рима – суголосся закінчень у суміжних та близько розташованих словах, які можуть бути на місці клаузул або перебувати в середині віршового рядка.	Літературознавчий словник-довідник, 2-ге вид., К., «Академія», 2006, с. 581.
2	Василь Лесин, Олександр Пулинець	Рима – співзвучність закінчень слів у віршових рядках, яка охоплює останній наголошений голосний і наступні за ним звуки.	Словник літературознавчих термінів, 3-тє вид., К., Рад. шк., 1971, с. 355.
3	Василь Пахаренко	Рима – суголосся закінчень у суміжних та близько розташованих словах на місці клаузул чи в середині рядка.	Основи теорії літератури, К., Генеза, 2007, с. 117.
4	Наталя Невінчана	Рима – це однакове звучання або суголосся закінчень віршових рядків (клаузул).	Теорія літератури в школі, Ч. І., К., Ред. загальнопед. газ, 2004, с. 49.
5	Тетяна Давидова, Владислав Пронін	Рима – звуковий повтор. ... рима виникає в закінченнях двох чи кількох строф, але може зустрічатися і на початку рядків і в середині.	Теорія літератури, М., Логос, 2003, с. 184.
6	Олександра Бандура	Рима – це співзвучні частини слів, починаючи від останнього наголосу.	Вивчення елементів теорії літератури в 4-7 класах, К., Рад. шк., 1981, с. 103.
7	Василь Іванишин	Рима – суголосся закінчень у суміжних і близько розташованих словах	Нариси з теорії літератури, К., «Академія», 2010, с. 244.
8	Уляна Данильцова	Рима – співзвучність закінчень слів у віршових рядках, яка охоплює останній наголошений голосний і наступні за ним звуки. Рима – явище звукове, а не графічне: в ній збігаються звуки, а не букви [1-2].	Довідник з теорії літератури, К., «А.С.К.», 2001, с. 122.
9	Ірина Даниленко	Рима – звуковий повтор наприкінці віршів або піввіршів, що підкреслює їх межі, зв'язує їх між собою.	Теорія віршування. Аналіз поетичного тексту, Миколаїв, в-во МДГУ ім. П. Могили, 2003, с. 46.

Додаток 5

РИМА (шкільні підручники)			
№ з/п	Автор	Визначення поняття	Джерело
1	Ніла Волошина, Олександра Бандура	Співзвучні закінчення рядків у вірші називаються римою . Одна рима часом зв'язує два або більше рядків. Римою є не самі слова, а лише прикінцева частина їх, однакова звуковим складом, починаючи від останнього наголосу.	Українська література, 5 клас, К., «Освіта», 1992, с. 114—115.
2	Ніла Волошина	Співзвучні закінчення рядків у вірші називаються римою . Одна рима часом зв'язує два або більше рядків. Римою є не самі слова, а лише прикінцева частина їх, однакова звуковим складом, починаючи від останнього наголосу.	Українська література, 5 кл., К., «Педагогічна думка», 2007, с. 82.
3	Раїса Мовчан	Рима – це співзвучність закінчень рядків у віршах.	Українська література, 5 кл., К., «Генеза», 2005, с. 94.
4	Євгенія Кучеренко	Співзвучне закінчення слів у віршових рядках називається римою .	Українська література, 5 кл., Л., «Світ», 1993, с. 96.
5	Олександр Авраменко	Рима – це співзвучні закінчення рядків у віршованому творі.	Українська література, К., «Грамота», 2013, с. 96.
6	Людмила Коваленко	Рима – це співзвучне закінчення рядків.	Українська література, 5 кл., К., «Освіта», 2013, с. 94.
7	Євгенія Волощук	Римою називають співзвучність закінчень віршових рядків.	Світова література, 5 кл., К., «Генеза», 2013, с. 128.
8	Ольга Ніколенко та ін.	Подають лише поняття «вірш», «характерні ознаки вірша».	Світова література, 5 кл., К., «Грамота», 2013, с. 125.

Додаток 6

НАСТРІЙ

